

MIGRANT OILADA FARZAND TARBIYASINING IJTIMOIIY- PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

*Xalqaro innovatsion universiteti
Pedagogika fakulteti 60110100-Pedagogika
va psixologiya bakalavr ta'lim yo'nalishi
talabasi Salimova Nilufar*

Annotatsiya

Mazkur maqolada migrant oilalarda farzand tarbiyasining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Migratsiya jarayonining oilaviy muhitga, ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabatlarga hamda bolalarning ruhiy rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri yoritilgan. Shuningdek, uzoq muddatli ajralish, kommunikativ muammolar, ijtimoiy moslashuv va ma'naviy tarbiya bilan bog'liq masalalar tahlil qilinib, ularning yechimiga oid ilmiy xulosalar berilgan. Tadqiqot natijasida migrant oilalarda farzand tarbiyasini samarali tashkil etish uchun sog'lom psixologik muhit va doimiy muloqot muhim omil ekanligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: Migrant oila, farzand tarbiyasi, ijtimoiy muhit, psixologik rivojlanish, oilaviy munosabat, migratsiya, kommunikatsiya, ruhiy barqarorlik, ma'naviy tarbiya, ijtimoiylashuv.

Kirish

Bugungi globallashtirish jarayonida mehnat migratsiyasi dunyoning ko'plab mamlakatlarida keng tarqalgan ijtimoiy hodisalardan biriga aylandi. Iqtisodiy ehtiyoj, ish o'rinlarining yetishmasligi yoki turmush sharoitini yaxshilash maqsadida ko'plab insonlar xorijiy davlatlarga ishlash uchun ketmoqda. Mazkur jarayon migrant oilalar sonining ortishiga sabab bo'lmoqda.

Migratsiya oilaning iqtisodiy holatini yaxshilashi mumkin bo'lsa-da, u oilaviy munosabatlar va ayniqsa farzand tarbiyasiga ma'lum darajada salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoldan xoli emas. Ota-onaning uzoq muddat farzanddan uzoqda bo'lishi bolalarning psixologik rivojlanishi, hissiy holati, ijtimoiy moslashuvi va ma'naviy shakllanishiga ta'sir etadi.

Farzand tarbiyasi avvalo oilada shakllanadi. Bola ota-onaning mehr-muhabbati, nazorati va ma'naviy ko'magiga ehtiyoj sezadi. Migrant oilalarda esa ayrim hollarda bu ehtiyojlarning yetarli darajada qondirilmasligi kuzatiladi. Natijada bolalarda tushkunlik, ishonchsizlik, agressivlik yoki ijtimoiy moslashuv muammolari paydo bo'lishi mumkin.

Mazkur maqolaning maqsadi migrant oilalarda farzand tarbiyasining ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini tahlil qilish hamda mavjud muammolarning ilmiy asoslangan yechimlarini yoritishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili

Migratsiya va oilaviy tarbiya masalalari psixologiya, pedagogika hamda sotsiologiya fanlarida keng tadqiq etilgan. Tadqiqotchilar migrant oilalarda iqtisodiy barqarorlikning ortishi bilan bir qatorda psixologik va tarbiyaviy muammolar ham yuzaga kelishini ta'kidlaydilar.

Psixologik tadqiqotlarda ota-onadan uzoqda ulg'ayayotgan bolalarda hissiy yetishmovchilik kuzatilishi qayd etilgan. Ayniqsa, maktab yoshidagi bolalarda ota-onaning doimiy nazorati va qo'llab-quvvatlashi muhim ahamiyatga ega. Ota-ona mehrining yetishmasligi bolaning ichki dunyosida bo'shliq hosil qilishi mumkin.

Pedagogik manbalarda migrant oilalarda tarbiya mas'uliyatining ko'pincha bobo-buvi yoki boshqa qarindoshlar zimmasiga o'tishi qayd etiladi. Bu esa tarbiyaviy yondashuvlarning turlicha bo'lishiga sabab bo'ladi. Natijada bolalarda intizom, mustaqil fikrlash va ijtimoiy xulq bilan bog'liq muammolar yuzaga kelishi mumkin.

Sotsiologik tadqiqotlarda esa migratsiyaning oiladagi ijtimoiy munosabatlarga ta'siri o'rganilgan. Tadqiqotchilar oilaviy aloqalarning sustlashuvi ayrim hollarda oiladagi hissiy yaqinlikning kamayishiga olib kelishini ta'kidlaydilar.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur maqolada ilmiy kuzatish, taqqoslash, tahlil va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Migrant oilalarda farzand tarbiyasining psixologik va ijtimoiy jihatlari ilmiy manbalar asosida o'rganildi. Shuningdek, migratsiyaning bolalar ruhiyatiga ta'siri nazariy jihatdan tahlil qilindi.

Asosiy qism: Migratsiyaning oilaviy muhitga ta'siri

Migratsiya oilaning iqtisodiy holatini yaxshilashga xizmat qilishi mumkin. Biroq ota-onaning uzoq muddat oiladan tashqarida bo'lishi oiladagi psixologik muhitga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ayniqsa, farzandlarning ota-ona bilan hissiy aloqasi susayishi ularning ruhiy rivojlanishida muammolarni yuzaga keltiradi.

Bola uchun ota-ona nafaqat moddiy ta'minot manbai, balki ma'naviy va ruhiy tayanch ham hisoblanadi. Ota-onaning doimiy e'tibori va mehridan uzoq qolgan bolalarda yolg'izlik hissi kuchayadi. Bu esa bolaning o'ziga bo'lgan ishonchiga salbiy ta'sir qiladi.

Farzand ruhiyatidagi psixologik o'zgarishlar

Migrant oilalarda tarbiyalanayotgan bolalarda turli psixologik holatlar kuzatiladi. Ayrim bolalarda tushkunlik, xavotir, ichki qo'rquv yoki agressivlik yuzaga kelishi mumkin. Ayniqsa, kichik yoshdagi bolalar ota-onadan uzoqlikni og'ir qabul qiladilar.

Psixologlarning fikriga ko‘ra, bola uchun oiladagi emotsional yaqinlik muhim ehtiyojlardan biridir. Agar ushbu ehtiyoj yetarli darajada qondirilmasa, bolada ruhiy zo‘riqish paydo bo‘ladi. Bu esa uning o‘qish faoliyati, tengdoshlari bilan munosabati va umumiy ijtimoiylashuviga ta‘sir ko‘rsatadi.

Ba‘zi hollarda ota-onaning xorijdan yuborayotgan moddiy ta‘minoti bolaga ortiqcha erkinlik berilishiga sabab bo‘ladi. Natijada nazoratning susayishi bolaning noto‘g‘ri ijtimoiy muhitga tushib qolish xavfini oshiradi.

Ijtimoiylashuv jarayonining xususiyatlari

Migrant oilalarda voyaga yetayotgan bolalarning ijtimoiylashuv jarayoni oddiy oilalardagidan ma‘lum darajada farq qiladi. Ota-onaning yo‘qligi tufayli bolalar ayrim hollarda mustaqil qaror qabul qilishga majbur bo‘ladilar. Bu esa ularda erta ulg‘ayish holatini yuzaga keltirishi mumkin.

Biroq mustaqillikning ortishi har doim ham ijobiy natija bermaydi. Nazorat va ma‘naviy qo‘llab-quvvatlashning yetishmasligi ayrim bolalarda salbiy xulq-atvor shakllanishiga olib keladi. Shu sababli migrant oilalarda farzand tarbiyasida yaqin qarindoshlar, maktab va mahalla hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy kommunikatsiyaning o‘rni

Bugungi kunda internet va mobil aloqa vositalari migrant oilalarda oilaviy munosabatlarni saqlab qolishda muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. Videoqo‘ng‘iroqlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali ota-onalar farzandlari bilan muntazam muloqot qilish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda.

Bunday muloqot bolaning ruhiy holatini barqarorlashtirishda muhim ahamiyatga ega. Farzand ota-onaning mehrini va e‘tiborini his qilganda unda xavfsizlik hissi shakllanadi. Shu bois migrant oilalarda doimiy kommunikatsiyani saqlash muhim tarbiyaviy omillardan biri hisoblanadi.

Migrant oilalarda tarbiyaviy muammolarni bartaraf etish yo‘llari

Migrant oilalarda farzand tarbiyasini samarali tashkil etish uchun quyidagi omillarga e‘tibor qaratish lozim:

- ota-ona va farzand o‘rtasidagi muntazam muloqotni ta‘minlash;
- bolaga psixologik qo‘llab-quvvatlash ko‘rsatish;
- maktab va mahalla bilan hamkorlikni kuchaytirish;
- bolalarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish;
- oilada ma‘naviy qadriyatlarni mustahkamlash.

Mazkur omillar farzandning sog‘lom ijtimoiylashuvi va ruhiy barqarorligini ta‘minlashga yordam beradi.

Natijalar va muhokama

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, migrant oilalarda farzand tarbiyasi murakkab ijtimoiy-psixologik jarayon hisoblanadi. Migratsiya oilaning iqtisodiy holatini

yaxshilashi mumkin, biroq ota-onaning uzoqda bo'lishi bolalarning ruhiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoli mavjud.

Shuningdek, oiladagi hissiy yaqinlikning kamayishi bolalarda tushkunlik, agressivlik va ijtimoiy moslashuv muammolarini keltirib chiqarishi mumkin. Shu bilan birga, ota-onaning muntazam e'tibori va zamonaviy kommunikatsiya vositalari orqali olib boriladigan muloqot ushbu salbiy holatlarning oldini olishda muhim rol o'ynaydi.

Demak, migrant oilalarda farzand tarbiyasining samaradorligi avvalo oiladagi psixologik muhit va kommunikativ munosabatlarga bog'liqdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, migrant oilalarda farzand tarbiyasi o'ziga xos ijtimoiy-psixologik xususiyatlarga ega. Ota-onaning uzoq muddat xorijda bo'lishi bolalarning ruhiy holati, ijtimoiylashuvi va ma'naviy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli migrant oilalarda sog'lom psixologik muhitni saqlash, ota-ona va farzand o'rtasidagi muloqotni mustahkamlash hamda tarbiyaviy nazoratni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Farzandning barkamol shaxs bo'lib voyaga yetishi nafaqat moddiy ta'minotga, balki mehr-muhabbat, e'tibor va ma'naviy qo'llab-quvvatlashga ham bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova V. Oila psixologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
2. G'oziyev E. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2019.
3. Musurmonova O. Oila ma'naviyati va tarbiya asoslari. – Toshkent, 2018.
4. Mavlonova R. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. To'xtaxodjayeva M. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent, 2020.
6. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. – Toshkent, yangi tahrir.